

Omówienie nadesłanych książek

LITURGIKA

ARASZCZUK Stanisław, *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza w odnowionej liturgii Soboru Watykańskiego II* (Opolska Biblioteka Teologiczna 95), Opole: Red. Wydaw. WT UO 2007, 267 s., ISBN 978-83-60244-57.

Jedynymi z najbardziej uroczystych aktów liturgicznych są obrzędy poświęcenia kościoła, jako miejsca gromadzenia się wspólnoty chrześcijańskiej, oraz ołtarza, który jest znakiem Chrystusa. Realizując wytyczne Konstytucji o liturgii świętej Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza zalecenie, by zachować szlachetną prostotę i przejrzystość w liturgii, opracowano w 1977 r. odnowiony obrzęd liturgiczny *Ordo dedicationis ecclesiae et altaris*. Analizując ten obrzęd w niniejszej publikacji ukazany został najpierw religijny i kulturowy obraz świątyni w Piśmie Świętym i pierwszych wiekach chrześcijaństwa, następnie geneza i ewolucja obrzędów poświęcenia świątyni od starożytności chrześcijańskiej do reformy Soboru Watykańskiego II, by w kolejnych częściach ukazać powstanie i wyjaśnić strukturę odnowionych posoborowych obrzędów poświęcenia kościoła i poświęcenia ołtarza, jak również wskazać implikacje pastoralne tego wydarzenia.

HUBE Józef, *O częstej Komunii świętej* (Congregationis Radices 16), wstęp Janusz Mieczkowski, Kraków: „Alleluja” 2007, 94 s., ISBN 978-83-89660-89-3.

Książka ta stanowi cenny przyczynek do badania dziejów liturgii w Polsce, jest bowiem reedycją publikacji wydanej po raz pierwszy w 1855 r. Autorem jest Józef Hube — kapłan—zmartwychwstaniec, generał zgromadzenia, autor wielu prac o treści teologicznej i religijnej. Autor w kolejnych rozdziałach przedstawia niezwykle przekonującą argumentację za potrzebą praktyki częstej Komunii św., wychodząc najpierw od motywów natury duchowej, ukazując ją jako bezcenny dar Bożej miłości i pokarm na życie wieczne i ziemskie, aż po argumentację opierającą się na praktykach pierwszych wieków, wskazanie przyczyn zaniku częstej Komunii św. i nauczanie papieży i soborów w tej kwestii. Książkę poprzedza obszerny wstęp autorstwa ks. Janusza Mieczkowskiego *Częsta Komunia Święta w historii Kościoła*, stanowiące szkic historyczny problematyki od pierwszych wieków Kościoła po regulacje dokumentów wydanych po Soborze Watykańskim II.

Jana Seklucjana pieśni chrześcijańskie dawniejsze i nowe... (Biblioteka Tradycji 62), wstęp i oprac. Anna Kalisz, Kraków: Collegium Columbinum 2007, 329 s., ISBN 978-83-89973-48-1.

Jan Seklucjan (ur. między 1510 i 1515, zm. w 1578 r.) był teologiem i pastorem luterańskim, drukarzem, tłumaczem, wydawcą i propagatorem ewangelickiej literatury religijnej w języku polskim. Jednym z najbardziej znaczących jego dzieł był kancjonał, czyli zbiór śpiewów religijnych początkowo liturgicznych, później

zaś również innych pieśni. Przedmiotem niniejszej publikacji jest edycja najstarszego polskiego kancjonału Jana Seklucjana, który zachował się w 3 wydaniach: z 1547, 1550 oraz 1559 r., przy czym za podstawę edycji służyło ostatnie wydanie. Publikacja zawiera z założenia jedynie teksty pieśni, w których podjęto wysiłek poprawy licznych błędów zecerskich, jak i ujednolicenia form transkrypcyjnych. JANICKI Jan Józef, *Kultury antyczne w liturgii chrześcijańskiej*, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2007, 306 s., ISBN 978-83-7438-139-0.

Sięgając do źródeł historii liturgii chrześcijańskiej, nie można pominąć także środowisk kulturowych, w których wzrastało chrześcijaństwo. Liturgia chrześcijańska jest bowiem osadzona w konkretnym miejscu i czasie swojego powstania i nosi w sobie znamiona otaczającego ją środowiska. Autor omawianej publikacji w kolejnych jej trzech częściach przedstawił wpływ na liturgię chrześcijańską trzech środowisk: tradycji judaistycznej, hellenizmu oraz kultury rzymskiej. Spuścizną środowiska judaistycznego są m.in. wpływy nabożeństwa synagogałnego na liturgię słowa i paschy dla zrozumienia Eucharystii, tam też należy również szukać korzeni liturgii chrzcielnej; znaczące są wpływy żydowskiej tradycji modlitewnej oraz liczne biblijne aklamacje. Wpływ hellenizmu widoczny jest przede wszystkim w pojmowaniu sakramentów jako misterium oraz w przejmowaniu greckich form językowych i aklamacji. Natomiast kultura rzymska wywarła swoje znamię na kształtowaniu liturgii małżeństwa, tworzeniu szat liturgicznych oraz inspirowała elementami prawa rzymskiego i cechami militarnymi liturgię Kościoła. Uzupełnieniem pracy są teksty źródłowe obrazujące przedstawione w niej tezy.

NADOLSKI Bogusław, *Imieniny i urodziny w tradycji chrześcijańskiej Europy* (Europa Chrześcijańska), wpraw. Kazimierz Ilski, Poznań: Księg. św. Wojciecha 2007, 266 [4] s., ISBN 978-83-7516-039-0.

Tradycje różnych krajów i narodów stawiają odmienne akcenty skłaniając się ku świętowaniu bądź to urodzin, bądź imienin, starając się zawsze uzasadnić, dlaczego jedna z opcji jest słuszniejsza. Również kultura chrześcijańska w rozmaitych epokach i kręgach kulturowych opowiadała się za różnymi tradycjami. Autor omawianej publikacji przedstawia najpierw genezę i formy świętowania urodzin zarówno w kulturze greckiej i rzymskiej, jak również tradycji chrześcijańskiej, poświęcając specjalną uwagę również *dies natalis*, jako dniowi narodzin dla nieba. Świętem specyficznie chrześcijańskim jest natomiast dzień narodzin duchowych, czyli misterium chrztu, które zostało również obszernie omówione. Autor sugeruje, że to właśnie ciągle nieco niedoceniana rocznica chrztu powinna stać się dla chrześcijan preferowanym dniem świętowania.

NADOLSKI Bogusław, *Św. Paweł Wielki Apostoł*, Kraków: Wydawnictwo PETRUS 2008, 96 s., ISBN 978-83-61533-00-9.

Ogłoszony przez papieża Benedykta XVI „Rok Świętego Pawła” jest doskonałą okazją, by wnikliwiej spojrzeć na postać Apostoła Narodów. Niniejsza publikacja

w sposób syntetyczny i zwięzły pragnie objaśnić teksty liturgiczne używane w sprawowaniu Eucharystii i liturgii godzin w uroczystość apostołów Piotra i Pawła oraz w święto Nawrócenia św. Pawła. Ukazuje również inne formy czci św. Pawła pojawiające się na przestrzeni dziejów Kościoła. Książeczka może stanowić cenną pomoc duszpasterską w przeżywaniu roku poświęconego św. Pawłowi, jak i w przygotowaniu do związanych z nim liturgicznych wspomnień.

Ordo Missae pro sacerdotibus missae sacrificium secundum litterarum apostolicarum motu proprio datarum Summorum Pontificum Papae Benedicti XVI celebrantibus. (Excerpta e Missali Romano A.D. 1962 edito). Editio iuxta typicam Vaticanam, Poznań: „Pallottinum” 2007, 88 s., ISBN 978-83-7014-577-4.

W motu proprio *Summorum Pontificum* papież Benedykt XVI określił ramowe warunki dla sprawowania Mszy św. według promulgowanego przez bł. papieża Jana XXIII *Missale Romanum*, jako nadzwyczajnej formy liturgii Kościoła. Wychoząc naprzeciw potrzebie używania właściwego, określonego przez Konferencję Episkopatu Polski wydania *Missale Romanum*, wydawnictwo „Pallottinum” wydało drukiem fragment księgi zawierający całą liturgię Mszy św. Jako wprowadzenie umieszczono łaćniński tekst motu proprio *Summorum Pontificum*. Ważną pomocą jest również załączony *Ritus servandus*, zawierający precyzyjne wskazówki dotyczące sposobu celebrowania Mszy św. w formie nadzwyczajnej. Umieszczono również modlitwy celebrycy przygotowujące do sprawowania liturgii oraz dziękczynienia po Mszy św.

Rytuał wprowadzenia w posługę ministranta i lektora, oprac. Grzegorz Duszyński, Poznań: „Hlondianum” 2007, 86 [2] s., ISBN 978-83-60214-41-7.

Publikacja stanowi liturgiczne obrzędy przyjęcia do służby ministrantów, podzielony na osiem kolejnych stopni, stanowiących odrębne obrzędy. Rozpoczyna się od przyjęcia do grona ministrantów poprzez stopnie choralisty, ministranta światła, ministranta krzyża, ministranta księgi, ministranta ołtarza, lektora i ceremoniarza; osobny obrzęd stanowi ustanowienie animatorów. Obrzędy te mogą być sprawowane podczas Mszy św., zwłaszcza we wspomnienia patronów służby liturgicznej. Struktura każdej celebracji, opartej na obrzędach posług liturgicznych, jest w przypadku każdego ze stopni podobna: rozpoczyna się po Ewangelii od przedstawienia kandydatów, dialogu celebrycy z opiekunem ministrantów, homilii, przyrzeczenia kandydatów, ustanowienia w kolejnym stopniu i wręczenia znaku przyjętej posługi. Rytuał może stanowić cenną pomoc duszpasterską w pracy parafialnej z liturgiczną służbą ołtarza.

WORBS Marcin, *Człowiek w misterium liturgii. Antropologiczny wymiar liturgii w ujęciu Romana Guardiniego* (Opolska Biblioteka Teologiczna 97), Opole: Red. Wydaw. WT UO 2007, 208 s., ISBN 978-83-60244-60-9.

Postać i myśl Romano Guardiniego, nawet wiele lat po jego śmierci, cieszą się nadal ogromnym zainteresowaniem i stanowią cenną inspirację dla współczesnych

refleksji. Omawiana publikacja jest monografią podejmującą problematykę wieloaspektowych relacji pomiędzy człowiekiem a liturgią, widzianych z perspektywy Guardiniego. Autor przedstawia najpierw założenia filozoficzne i antropologiczne, z których wychodzi Guardini, następnie omawia kwestię sensu liturgii w życiu człowieka, jako uczestnika liturgii, ukazuje osobowe oraz rzeczowe, przestrzenne i czasowe znaki w liturgii, by w ostatniej części omówić warunki właściwego uczestnictwa w sprawowanej liturgii. Analiza dzieł Guardiniego ukazuje, że był on znaczącym prekursorem Soboru Watykańskiego II, który jako jeden z priorytetów liturgii wskazał czynne uczestnictwo biorących w niej udział. Po dziś dzień aktualnym pozostaje jego refleksja na temat antropologicznych aspektów misterium liturgii.

SOBECZKO Helmut Jan (red.), *Mirabile laudis canticum. Liturgia godzin: dzieje i teologia. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu biskupowi Stefanowi Cichemu, biskupowi legnickiemu, przewodniczącemu Komisji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski* (Opolska Biblioteka Teologiczna 104), Opole 2008, 508 s., Uniwersytet Opolski: Red. Wydaw. WT UO, ISBN 978-83-6024-83-8; ISBN 978-83-7342-174-5.

Pierwsze obszerne opracowanie, wydane w Polsce, na temat posoborowej księgi liturgicznej pt. *Liturgia godzin*, która zastąpiła dotychczasową modlitwę brewiarzową. Konstytucja liturgiczna nową księgę nazywa „przedziwną pieśnią chwały” – *mirabile laudis canticum* (KL 84). Monografia została wydana z okazji 10-lecia święceń biskupich ks. bpa Stefana Cichego — biskupa legnickiego i przewodniczącego Komisji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski. Autorami opracowania są profesorowie i wykładowcy liturgiki wyższych uczelni w Polsce, którzy w ten sposób postanowili wyrazić wdzięczność bp. Cichemu za troskę i wkład w rozwój życia liturgicznego w naszej ojczyźnie. Powstało w ten sposób ponad 30 artykułów, które omawiają najpierw modlitwę liturgii godzin w rozwoju historycznym, a następnie kolejno ukazują jej teologiczny wymiar, omawiają poszczególne godziny dnia, a także poszczególne elementy składowe, jak psalmy, czytania i inne teksty modlitewne. Omówiony został również liturgiczno-pastoralny i ekumeniczny wymiar liturgii godzin.

Powyższe opracowanie polecamy osobom odmawiającym codziennie modlitwy uświęcenia dnia.

PIERSKAŁA Rudolf, *Pozamszalny kult Chrystusa w Eucharystii w posoborowej reformie liturgicznej* (Opolska Biblioteka Teologiczna 103), Opole 2008, 413 s., Uniwersytet Opolski: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego, ISBN 978-83-6024-77-7.

Powyższa monografia jest rozprawą habilitacyjną i swego rodzaju syntezą dotychczasowych badań naukowych autora. Szczegółowe wyjaśnienia co do problemu rozprawy podane zostały we wstępie. Autor stawia sobie za cel ukazanie „poza-

mszalnego kultu Chrystusa w Eucharystii w okresie posoborowej reformy liturgicznej” i to w kontekście „integralnego uporządkowania wszystkich form kultu, zarówno w aspekcie historycznym, teologicznym, liturgicznym i pastoralnym” (Wstęp, s. 12). Podjęcie tak szeroko zakrojonych badań jest zawsze przedsięwzięciem dość ryzykownym. Od razu trzeba jednakże zaznaczyć, że autor wyszedł z podjętego przez siebie zadania obronną ręką. Wprawdzie na pierwszy „rzut oka”, analizując np. spis treści, może się wydawać, że zakres poruszanych zagadnień jest zbyt szeroki, to jednak dokładna lektura książki wątpliwości te sukcesywnie usuwa. Autor wskazuje również na szczegółowe zagadnienia, które pojawiły się w trakcie badań nad problemem podstawowym, a dotyczyły zwłaszcza ukazania historycznego i teologiczno-liturgicznego tła, bez którego trudno byłoby zrozumieć genezę rozwijających się w dziejach różnych form kultu pozamszalnego Eucharystii, a następnie konieczności ich uporządkowania w posoborowej reformie liturgicznej.

Na podkreślenie zasługuje już sama precyzacja w tytule rozprawy, mówiąca o „kulcie Chrystusa w Eucharystii”, a nie o „kulcie Eucharystii”, gdyż w ten sposób w samym założeniu słusznie autor wskazał na personalistyczny, a nie reistyczny wymiar misterium Eucharystii, co należy do istotnego *novum* w nauczaniu posoborowym Kościoła. To konsekwentne akcentowanie „kultu osoby Chrystusa” należy do istotnych walorów całej rozprawy.

Istotny wpływ na oryginalność rozprawy mają wykorzystane źródła. Chodzi głównie o soborowe i posoborowe dokumenty liturgiczne, zwłaszcza Konstytucję liturgiczną i instrukcję *Eucharisticum Mysterium* (1967), a także o księgi liturgiczne, w tym przede wszystkim o księgę *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej po Mszę świętą* (1973). Na bardzo pozytywne podkreślenie zasługuje również bogaty materiał bibliograficzny, wykorzystany zwłaszcza w analizach o charakterze historycznym, np. szczegółowo przedstawił kolejne schematy powstawania powyższej instrukcji oraz księgi. Uwzględnienie ponadto licznych komentarzy i obszernej literatury przedmiotu bez wątplenia przyczyniło się do obiektywnego i prawidłowego formułowania wniosków.

Rozprawa składa się z siedmiu rozdziałów: Rozdział I: *Teologiczne podstawy uporządkowania form kultu Chrystusa w Eucharystii* (s. 21–76); Rozdział II: *Celebracja Mszy świętej źródłem i szczytem kultu eucharystycznego* (s. 77–138); Rozdział III: *Przechowywanie Eucharystii poza Mszę świętą* (s. 139–191); Rozdział IV: *Komunia święta poza Mszę świętą* (s. 193–226); Rozdział V: *Wystawienie Najświętszej Eucharystii* (s. 227–271); Rozdział VI: *Procesje eucharystyczne* (s. 273–312); Rozdział VII: *Kongresy eucharystyczne* (s. 313–350). To, że jest to podział logiczny i poprawny, autor uzasadnia we wstępie do rozprawy, kiedy omawia jej strukturę (s. 17–19). Oprócz wstępu, zakończenia, wykazu bibliograficznego, książka zawiera również cenne streszczenie w języku niemieckim.

Przy uważnej lekturze rozprawy mogą nasunąć się pewne wątpliwości i pytania dotyczące rozkładu i usytuowania niektórych kwestii zwłaszcza w I i II rozdziale.

Autor we wstępie usiłuje wyprzedzić ewentualne zastrzeżenia dotyczące zwłaszcza zagadnień wykraczających poza ramy tematu, np. zbyt szczegółowo rozpracowany „mszalny” kult. Autor uzasadnia to, kiedy pisze we wstępie, że celebracja mszalna „Eucharystii jest źródłem i celem kultu, jaki jej się oddaje poza Mszą świętą” (s. 17).

To pierwsze tak obszerne na polskim rynku opracowanie o kulcie Chrystusa w Eucharystii może w znacznym stopniu przyczynić się do pogłębienia całokształtu pobożności eucharystycznej w praktyce duszpasterskiej i w życiu indywidualnym wiernych.

ks. Helmut Jan Sobeczko